

Manželstvo z pohľadu Nového zákona (Ján Semjan, Michalovce, 18.04.2026)

ÚVOD

Okrem povolania, zamestnania, práce, odpočinku, zdravia, choroby a pod., život viery zahŕňa aj manželstvo. A tak, ako vo všetkých oblastiach, i tu veriaci človek zápasí o poslušnosť, vernosť a zodpovednosť. Vieme, že dnes inštitúcia manželstva je v kríze, dokonca tak hlbokoj, akú dejiny posledných storočí asi nepoznali. Čoraz viac prevláda presvedčenie, že manželstvo je zastaraná forma spoločenského usporiadania vzťahov, akýsi kultúrny konštrukt (výtvar), ktorý v rýchlo sa meniacich podmienkach stráca svoje opodstatnenie. Mnohí za uzavretím manželstva vidia iba úradný, prípadne obradný úkon, bez ktorého sa dvaja ľudia, ktorí sa majú radi, ľahko zaobídu. Vo svojom príspevku teraz nechcem polemizovať s týmto pohľadom. Cieľom organizátora dnešného podujatia je sústrediť sa na biblický pohľad na manželstvo, konkrétne na to, ako sa manželstvo chápe v nz-nej časti Biblie, aj keď nepopieram, že niektoré dôrazy môžu byť podnetom do širšej diskusie o opodstatnenosti manželstva a zachovaní jeho celospoločenského statusu.

„Manželstvo je jedinečné, s ničím neporovnateľné stretnutie. Vzťah muža a ženy v manželstve je bezvýhradné a trvalé životné spoločenstvo. Je vecou slobody... nie nejakého zdanlivo posvätného obecného mravu či zvyku; nie nejakej prirodzenej zrelosti ani ľubovôle človeka. Je darom Ducha Svätého, ktorý oslobodzuje človeka k tejto... nanajvýš mimoriadnej aktualizácii vzťahu muža a ženy“ (Karol Barth). Z biblického pohľadu je teda manželstvo Bohom daný, dobrovoľný, sexuálny a verejný spoločenský zväzok jedného muža a jednej ženy z rôzneho rodinného prostredia, s cieľom slúžiť Bohu. Ide o celoživotný zväzok a záväzok, založený na Božom povolaní, ktorý má cieľ sám v sebe.

Čiže nie je to prostriedok (nástroj) k sexuálnemu uspokojeniu, či uľahčeniu práce. Ani nie je zmyslom manželstva vybudovať nejaký pekný domov pre rodinu, deti, aj keď aj to je dôležité, ale to všetko sú až druhotné veci, ktoré s manželstvom súvisia. V tejto súvislosti sa už od dôb Tomáša Akvinského razí presvedčenie, že základný zmysel manželstva je v rodení detí, aby sa zachoval ľudský rod, čo je tiež dôležité, ale nie primárne. Možno ešte v sz-nej dobe to malo ako také opodstatnenie, keďže s rodením potomstva sa očakávalo narodenie Mesiáša. V každom prípade, otázka rodenia a výchovy detí sú manželstvu podriadené. Veď predsa manželstvo trvá ďalej aj potom, keď deti dospejú a osamostatnia sa.

Najvlastnejším základom manželstva a zdrojom jeho nerozlučiteľnosti je Božie povolanie, ktoré prijímame v modlitbe. Samozrejme, k manželstvu patrí bytostne láska. Práve tak, ako Božie povolanie nevyklučuje, že rozhodnutie pre manželstvo je slobodné ľudské rozhodnutie – napriek tomu, že často tie rozhodnutia môžu byť aj veľmi neuvážené. V každom prípade, do manželstva spája muža a ženu Boh, toho druhého prijímame z Božej ruky a zmysel takéhoto vzťahu je potom v službe Božiemu kráľovstvu v cirkvi i vo svete.

JEŽIŠOV POHĽAD NA MANŽELSTVO

Ked' sa pri nejakej príležitosti pýtali Pána Ježiša na manželstvo, odpovedal im s odvolaním sa na Gen 1,27 a Gen 2,18: „Či ste nečítali, že ten, ktorý ich učinil, od počiatku učinil ich muža a ženu⁵ a povedal: Preto opustí človek otca i mat' a bude sa pridŕžať svojej ženy, a tí dvaja budú jedno telo?“ (Mt 19,4–5). Poukazom na stvorenie, Pán Ježiš jasne konštatuje, že tak dvojpoľnosť človeka (muž

a žena) ako aj inštitúcia manželstva, sú dané Bohom. Pričom to „dané“ sa chápe v dvojakom zmysle a totiž, dané nezameniteľne a dané ako dar. Jednoducho, v ľudskom príbehu, nech už sa odohráva v akomkoľvek dejinnom období, manželstvo, ako ktosi pekne povedal, je nezobchodovateľné a nezvrhne ho ani mor náhody či duchaplnosť ľudského umenia a dôvtipu (prof. Oliver O'Donovan: „Resurrection and Moral Order, 1986, Angličan, anglikánsky kňaz a akademik). Kultúry rôznych historických epoch ho môžu znovu a znovu vylepšovať či pretvárať, no napriek tomu ostáva dobrým Božím poriadkom ako nemenný základ pre ľudský život.

Ježišov postoj k manželstvu bol vždy podporný a priaznivý. Vnímal manželstvo ako niečo, čo je pevne ukotvené v židovskej spoločnosti. V najstaršom Evanjeliu jeho autor zaznamenáva príbeh, kedy sa Ježiša pýtali farizeji (pokúšajúc Ho), či smie muž prepustiť svoju ženu (Mk 10,2). Pán Ježiš tu nijako nekritizuje manželstvo, naopak, zakazuje rozvod (Mk 10,2–12). V Matúšovej verzii Pán Ježiš prijal odpoveď učeníkov, že je lepšie nevstupovať do manželstva vôbec, ak je rozvod zakázaný (Mt 19,10), poznamenávajúc, že niektorí sa stali panicmi pre nebeské Kráľovstvo (Mt 19,11–12). Zrejme, Pán Ježiš, podobne ako apoštol Pavol, zdieľal skorý príchod konca vekov a preto príprava naň bola dôležitejšia ako ženba či výdaj. Lebo, ako bolo za dní Noeho, tak bude aj za príchodu Syna človeka (Mt 24,37–39).

Lukášov Ježiš ide dokonca ešte ďalej pri odmietaní manželstva. Hovorí, že kto opustí manželku pre Kráľovstvo Božie, získava odmenu v tomto veku i v tom prichádzajúcom (L 18,29). *„Synovia tohoto veku sa ženia a vydávajú sa; ³⁵ale tí, ktorí budú uznaní za hodných dojsť tamtoho veku a vzkriesenia z mŕtvych, nebudú sa ani ženiť ani vydávať, ³⁶lebo ani zomrieť nebudú viacej môcť, lebo budú rovní anjelom a budú synmi Božími, pretože budú synmi vzkriesenia“* (L 20,34–36). Samozrejme, je nutné dodať, že radikalita tohto pohľadu súvisí aj s celkovým kontextom: Pán Ježiš tieto slová vyriekol v rozhovore so sadúcejmi, ktorí popierali tak vzkriesenie, ako aj vieru v anjelov. V každom prípade, nemožno to uzavrieť tak, že postoj Lukášovho Ježiša je proti manželský. Vedomie blížiaceho sa apokalyptického konca, nie antipatia k sexuálnym vzťahom, boli dôvodom pre vyhýbanie sa manželstvu. Naliehavosť konca časov, nech už by priniesli čokoľvek, znamenala pre mnohých dôvod, prečo môže byť manželstvo odradzujúcim prvkom pri zvestovaní Kráľovstva Božieho.

PAVLOV POHĽAD NA MANŽELSTVO

Pavlovo učenie o manželstve, nakoľko ho vieme odsledovať z nz-ných epištol, je jednak v protiklade k tomu, čo sa o manželstve môžeme dozvedieť z neskorších nz-ných spisov a jednak v protiklade k idealizácii manželstva v novodobom kresťanstve. A sú na to dva dôvody. Ten prvý súvisí s už spomínanou budúcnosťou tohto veku. Je všeobecne známe, že apoštol Pavol predpokladal skorý príchod Pána Ježiša v sláve (1Te 4,16–17; 1K 15,51–52). Preto, keďže prítomný vek čoskoro pominie a Pán Ježiš príde a vyslobodí veriacich, je zvestovanie evanjelia dôležitejšie ako ženiť sa či vydávať. V zozname priorít manželstvo nefigurovalo na popredných priečkach.

Druhý dôvod súvisí s tým, že Pavol považoval manželstvo za narúšajúcu, stresujúcu, obťažujúcu záležitosť (inštitúciu), ktorú by veriacich najradšej ušetril (*„ale takí budú mať trápenie v tele. No, ja vás šetrím“*, 1K 7,28). Manželstvo prináša stiesnenosť, úzkosť a rozdelenú vernosť (*„ale ten, kto sa oženil, stará sa o veci sveta, jako by sa ľúbil žene. ³⁴A je rozdiel aj medzi ženou a pannou. Nevydatá sa stará o to, čo je Pánovo, aby bola svätá i telom i duchom; ale tá, ktorá sa vydala, stará sa o veci sveta, jako by sa ľúbila mužovi. ³⁵Ale to hovorím na váš vlastný užitok, nie aby som vám zahodil slučku na krk, ale aby ste sa slušne a stále pridržali Pána bez rozptýlenia mysle“*, 1K 7,33–35). Prečo sa potom

veriaci zdráhajú brať zreteľ na jeho rady? Či ich, opodstatnenosť nepodporujú štatistiky rozvodovosti? Navyše, partner môže iba odrádzať od dôležitejších vecí.

Jediným ospravedlnením pre manželstvo by bolo akurát to, že chce robiť niečo so žiadostivosťou. Môže to byť ale skutočný základ pre celoživotný záväzok obetujúcej lásky a úctu (rešpekt) pre osobnosť toho druhého? V každom prípade, na jednej strane síce radí „*neženatým, nevydatým a vdovám, že dobre im, keď zostanú jako i ja*“ (1K 7,8), no zároveň pripúšťa, že „*je lepšie oženiť sa, poťažne vydať sa než horieť*“ (1K 7,9). „*Ale ak niekto myslí, že neslušne robí voči svojej dcére – panne, ak by mala nevydatá prejsť svoj kvetúci vek, a jestli treba, aby sa tak stalo, nech urobí, čo chce, nehreší; nech sa vydajú*“ (1K 7,36). Čiže manželstvo ako ústupok, ako tiež životná cesta, ale druhá najlepšia.

MANŽELSTVO AKO OBRAZ VZŤAHU KRISTA A CIRKVI (Ef 5,22–33)

Z iného uhla pohľadu sa pozerá apoštol v Liste, ktorý vznikol pravdepodobne o niekoľko rokov (možno aj päť rokov) neskôr a o autorstve, ktorého sa niekedy medzi odborníkmi, vedú diskusie. Samotný oddiel je zasadený do perikopy, ktorá sa niekedy nazýva aj ako akási „domová tabuľa“ (Haustafel), v ktorej apoštol uvádza pokyny pre vzájomné vzťahy a povinnosti uprostred týchto vzťahov v rodinách. Dnes pri čítaní pokynov, konkrétne v manželskom vzťahu, môžeme byť prinajmenšom zdesení, ak by sa ako základná kresťanská norma, mali tieto uplatňovať v každej dobe, vrátane našej. Zaiste, manželstvo predstavuje, alebo malo by byť dokonalým a celoživotným zjednotením tela, mysle a ducha, medzi mužom a ženou.

Lenže veci sa zo sociologického hľadiska mali úplne inak v čase, keď apoštol písal tieto slová, ako vyzerajú dnes. Akýsi znalec na starovek (A. W. Verall) údajne povedal, že jednou z najhlavnejších chorôb, na ktorú vymrela staroveká civilizácia, bol nízky pohľad na ženu. A ten mali aj Židia. V židovskej rannej modlitbe tej doby bolo pre Žida aj ďakovanie za to, že ho Bôh nestvoril ako pohana, otroka alebo ženu. Zákonné práva ženy vo vtedajšej dobe boli veľmi nízke. V podstate, mužovi patrila ako vlastníctvo, s ktorým mohol nakladať podľa vlastného uváženia. Čisto teoreticky, židovský ideál manželstva v Ježišovej dobe bol postavený na veľmi vysokú úroveň. Jeden z rabínskych výrokov znel, že každý veriaci, nech sa radšej vzdá života, než by mal spáchať modlárstvo, vraždu alebo cudzoložstvo. Doslova, oltár plače, keď sa človek rozvádza so ženou svojej mladosti.

Zákon síce hovoril: „*Keď si niekto vezme ženu a oženiť sa s ňou, a keď sa voľakedy stane, že nenajde milosti v jeho očiach, lebo našiel nejakú mrzkú vec na nej a napíše jej rozvodný list a dá ho do jej ruky a vyženie ju zo svojho domu...*“ (Dt 24,1). Akurát, že všetko sa točilo okolo výkladu toho, čo to znamená to „mrzký“. Konzervatívnejší rabíni tvrdili, že „mrzkosťou“ sa myslí cudzoložstvo a len cudzoložstvo. Niektorí dokonca hovorili, že aj keď je manželka zlomyseľná a hanebná ako Jezábel, manžel sa s ňou smie rozviesť iba v prípade cudzoložstva a nijako inak. Liberálnejší rabíni zase tvrdili, že dôvodom na rozvod môže byť i to, keď žena pokazí večeru, keď je na verejnosti s nepokrytou hlavou, ak sa rozpráva s mužmi na ulici, alebo keď v manželovej prítomnosti hovorí neúctivo o jeho rodičoch a pod.

Navyše, všetko zhoršovali ešte dve veci: po prvé, žena nemala žiadne právo požiadať o rozvod. Výnimku tvorili iba prípady, keď manžel bol malomocný, odpadlík, alebo sa venoval nejakému nehanebnému remeslu. Zato muž mohol mať nekonečne mnoho dôvodov na rozvod. A po druhé, rozvodový proces bol až katastrofálne jednoduchý. Prosto, muž odovzdal žene prepúšťací list

(napísaný rabínom), v prítomnosti dvoch svedkov a tým bol rozvod ukončený. Akurát jediná podmienka tam stála a totiž, že sa žene muselo vrátiť veno. A tak sa v Ježišovej dobe neraz stávalo, že sa židovské dievčatá odmietali vydávať len kvôli tomu, že ich budúce postavenie manželky bolo veľmi neisté.

V grécky hovoriacom svete situácia vyzerala ešte horšie. Prostitúcia tvorila podstatnú súčasť gréckeho života. Jeden z najslávnejších gréckych rečníkov 4. stor. BC (Demosthenes) údajne povedal: „Máme kurtizány kvôli potešeniu. Máme konkubíny kvôli každodennému sexuálnemu spoluzitiu (kohabitácii). Máme manželky kvôli zákonnému rodeniu detí a dohliadaniu na všetky domáce záležitosti.“ Podobne ako v židovstve, žena v tom spoločenskom slova zmysle, viedla úplne utiahnutý, izolovaný život. Nesmela sa zúčastňovať verejného života, nikdy sa na ulici nesmela objaviť sama, nepatrilo jej miesto pri spoločných stolovaniach či rôznych spoločenských udalostiach. Mala svoje, iba pre seba vymedzené miestnosti v dome, do ktorých nesmel vstupovať nikto, okrem manžela. Dôvod bol prostý – ako to povedal Xenophon, gr. spisovateľ (tiež približne 4. stor. BC): „aby mohla čo najmenej vidieť, počuť a pýtať sa“.

Nuž, a v Ríme v Pavlovej dobe, to bolo ešte horšie. Údajne, počas Rímskej republiky v prvých piatich storočiach, rozvod takmer nepoznali. Zato v prvom kresťanskom storočí sa rímska rodina nachádzala v takmer katastrofálnom stave. Rozvodovosť nabrala až také obľudné rozmery, že Seneca údajne napísal: „Ženy sa vydávajú len preto, aby sa rozvádžali a rozvádžajú sa len preto, aby sa mohli znovu vydávať.“ Niektorí historici tvrdia, že v Ríme bývalo zvykom označovať spoločné dátumy nie rokmi, ale menami konzulov. Napr., v čase konzulátu Tullia Longusa atď. Už spomínaný Seneca napr. tvrdí, že ženy označovali svoje roky menami manželov. V súvislosti s tým uvádza takmer bizarný prípad nejakého muža, ktorý spomína ženu, ktorá mala 23 manželov a v jeho prípade ona bola už jeho 21 manželkou. Stručne povedané, čosi ako vernosť, bola pre starovek utópia.

Oproti takémuto dobovému pozadiu píše apoštol Pavol slová nášho Haustafelu. Nie, nebolo to niečo revolučné. Jednoducho, iba pozýva mužov a ženy v Efeze – a nielen v Efeze – k novej vernosti, novej čistote a k novým vzťahom v manželstve. S trochou nadsadenia povedané, nikto na tomto svete, snáď s výnimkou detí, nie je zaviazaný Ježišovi tak, ako ženy. A zároveň, nebude nikdy dosť zdôrazňovaný očistný účinok, ktorý malo na každodenný rodinný život v staroveku práve kresťanstvo.

Ef 5,22–33 je v práve uvedenom kontexte veľmi vzácna ukážka Pavlovho myslenia a jeho teologických pohľadov/náborov. Zároveň ale veci, o ktorých tu apoštol píše, po pravde, sú natoľko záhadné a zarážajúce, že by sme až boli najradšej, ak by neboli vôbec napísané. A pritom sú to práve veci, ktoré sa najčastejšie citujú, ak sa hovorí o Pavlovom pohľade na manželstvo. V 1K 7 Pavol úplne na drsno povie, že manželstvo je prípustné len preto, aby sa vyhlo ešte niečomu horšiemu, no nie je pre inú príčinu. „*Ale pre smilstvá nech má každý svoju vlastnú ženu, a každá nech má svojho vlastného muža*“ (1K 7,2). Žene, ktorej manžel zomrel, sa dovoľuje opäť vydať, ale bolo by lepšie, ak by ostala nevydatá (1K 7,39.40). Nevydatým a vdovám by doporučoval sa nevydávať. Ak však majú horieť, potom nech sa radšej vydajú (1K 7,9). Stroho a tvrdo povedané, manželstvo je vždy lepšie ako cudzoložstvo, ale to je asi tak všetko.

Už bol naznačený aj dôvod pre tento Pavlov postoj. V čase, keď písal 1K, očakával skorý oslávený príchod Pána Ježiša. Preto muž a žena by sa nemali púšťať do nejakých pozemských zväzkov, ale naopak, by sa mali cele koncentrovať na čo najlepšie využitie toho krátkeho času, ktorý ešte ostáva, pre prípravu na Pánov príchod. Čiže, pri písaní 1K 7 Pavol naozaj trval na tom, že človek by mal

milovať viac Ježiša ako matku, či otca, manželku či dieťa. Že vernosť Ježišovi by mala mať prednosť aj pred tými najdrahšími vzťahmi a vernosťami tu na zemi.

Lenže medzi 1K a Ef ubehlo možno nejakých aj 9 rokov. A počas tohto obdobia si Pavol uvedomil, že oslávený príchod Pána Ježiša nemusí nastať tak skoro (List Ef. to jasne potvrdzuje) a že teda veriaci nežijú iba v nejakých dočasných podmienkach pred koncom všetkého. A preto v Ef. vidíme už Pavlov objektívnejší pohľad na manželstvo, presnejšie, že kresťanské manželstvo je ten najvzácnejší vzťah tu na zemi, ktorého jedinou paralelou je vzťah medzi Kristom a cirkvou.

Sú rôzne dohady na zmenu Pavlovho pohľadu na manželstvo. Možno pri písaní 1K 7 bol ovplyvňovaný osobnými skúsenosťami. Pred obrátením bol členom Synedria (Najvyššej židovskej rady). Podľa vtedy platných ustanovení, ako člen Synedria, musel byť ženatý. A pritom svoju manželku nikde nespomína. Prečo? Možno potom, čo sa stal kresťanom, sa obrátila proti nemu a rozišli sa. A tak, keď písal 1K 7, mohol písať túto stať nielen v situácii skorého očakávania konca, ale tiež v situácii, kedy videl vlastné manželstvo ako jeden z najbolestivejších problémov. Takže v danej konštelácii mu prišlo manželstvo ako handicap pre kresťana. Až neskôr, keď prešlo niekoľko rokov, postupne ako sa vyvíjala dejinná situácia, začal sa meniť aj jeho pohľad na manželstvo.

V každom prípade, rozpaky súčasníkov nad dobovým pohľadom apoštola Pavla, nemôžu nepretrvávajúť. Naše myslenie dnes o postavení muža a ženy v spoločnosti, o mužskej a ženskej roli v manželskom vzťahu, je kdesi úplne inde, ako bolo v biblických dobách. Na druhej strane, úmysel Pavlovho postoja k otázke manželstva nemožno čítať ako úmysel meniť zaužívané spoločenské poriadky a pomocou evanjelia vyvolať stav revolučnej zmeny. Ježišovým príchodom a završením Jeho diela, vstupuje do dejín, života a jeho poriadkov iná vláda ako je vláda politikov či mocných tohto sveta. Je to vláda Božieho kráľovstva. A vláda Božieho kráľovstva nezačína premenou politických či hospodárskych pomerov, ale radikálnou zmenou zvnútra.

A tak apoštolovi ani nenapadne, žeby mal niečo meniť na vzájomnej pozícii muža a ženy vo vzťahu. Princíp podrobenosti ženy mužovi ostáva, navyše, v židokresťanskom myslení má aj svoje biblické opodstatnenie. Akurát ho apoštol Pavol kladie na novú úroveň v prirovnaní ku vzťahu Krista a cirkvi, kde myšlienku podrobenosti presahuje dôraz na lásku. Tak, ako láska znamenala naplnenie vzťahu Krista k cirkvi, tak láska má byť naplnením vzťahu muža k svojej druhej polovičke (žene). Pričom láska „hlavy“, ktorou obsiahne manželský zväzok, má byť láska Kristova. Čiže, po prvé, musí to byť láska **obetujúca**. Láska, ktorá dokáže milovať podobne ako Kristus, ktorý dal seba za cirkev. Po druhé, musí to byť láska **očisťujúca**. Možno apoštol v pozadí mohol myslieť na grécky zvyk, kedy sa nevesta pred sobášom okúpala v rieke, zasvätenej nejakému bohu, bohyni alebo božstvu. Posvätnou vodou sa očistila od nečistoty. Je to krst, o ktorom tu hovorí apoštol Pavol, ktorým si Pán Ježiš očistil a posvätil cirkev, aby na sebe nemala žiadnu škvrnu či vrásku. Lebo akákoľvek láska, ktorá sťahuje človeka dole, ktorá ho robí drsnejším, oslabuje mravnú silu a z toho druhého vyzdvihuje to podlé a nízke, nie je skutočná láska. Po tretie, musí to byť láska **starostlivá**. Inými slovami, v popredí záujmu má predovšetkým toho druhého. Nejde jej v prvom rade o vlastný komfort a bezpečie. Teší sa z toho, keď vidí, že ten druhý vedľa mňa sa teší a má pocit bezpečia a istoty. A napokon, mala by to byť láska **nezrušiteľná**. Kvôli tejto láske, muž opustí svojho otca a matku a príčne k svojej žene. Čiže, stávajú sa jedným telom. Sú spolu spojení ako súčasťi jedného tela. A to celé sa ako vzťah uskutočňuje **v Pánovi**. Je to vzťah žitý, uskutočňovaný v Pánovej prítomnosti, kde všetko, každé jedno hnutie je ovládané Pánom. Ježiš ako stály hosť, ktorý je síce neviditeľný, no neprestáva sa znovu a znovu pripomínať.